

Mira Malczyńska-Biały

"Europe as Empire : the Nature of the Enlarged European Union", Jan Zielonka, New York 2006 : [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 5, 269-272

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mira Malczyńska-Biały

**JAN ZIELONKA: *EUROPE AS EMPIRE.
THE NATURE OF THE ENLARGED
EUROPEAN UNION,*
OXFORD UNIVERSITY PRESS, NEW YORK 2006, 292 SS.**

Jan Zielonka jest profesorem w zakresie polityki europejskiej na Uniwersytecie w Oksfordzie. Studiował prawo na Uniwersytecie Wrocławskim, a w 1981 roku uzyskał tytuł doktora nauk politycznych na Uniwersytecie Warszawskim. W 1996 roku został profesorem nauk politycznych na European University Institute we Florencji. W 2004 roku podjął pracę naukową na Uniwersytecie w Oksfordzie. Jest twórcą licznych prac porównawczych z dziedziny polityki radzieckiej i wschodnioeuropejskiej, historii idei politycznych, stosunków międzynarodowych oraz bezpieczeństwa i praw człowieka. Jego aktualna praca naukowa skupia się wokół badań dotyczących Unii Europejskiej i na procesie jej powiększenia w kierunku wschodnim. Na ten temat opublikował m.in.: *Political Ideas in Contemporary Poland*, Avebury 1989 [Polityczne idee we współczesnej Polsce], *Why Europe is Unable to Act in International Politics*, Macmillan, 1998 [Dlaczego Europa jest niezdolna do brania udziału w międzynarodowej polityce], *Democratic Consolidation in Eastern Europe*, Oxford University Press, 2001 [Demokratyczna konsolidacja we wschodniej Europie], *Enlarging and Reshaping the Boundaries of the European Union*, Routledge, 2002 [Powiększenie i kształt granic Unii Europejskiej].

W 2006 roku ukazała się nakładem Wydawnictwa Oxford University Press jego najnowsza monografia: *Europe as Empire. The Nature of the Enlarged European Union* [Europa jako imperium. Natura powiększenia Unii Europejskiej]. Profesor Jan Zielonka w niekonwencjonalny sposób analizuje wiele trudnych problemów dotyczących ekonomii, polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Daje to obszerną przestrzeń do teoretycznych i empirycznych rozważań. Próbu-

je ukazać istotę ewolucji Unii Europejskiej po upadku muru berlińskiego w 1989 r. Zachęca do nowego sposobu myślenia o UE i o procesie integracji europejskiej. Proponuje zastosowanie bardziej efektywnych i wiarygodnych rządów w Europie niż te, które byłyby konsekwencją przyjęcia konstytucji europejskiej, utworzenia wspólnej armii czy wprowadzenia jednolitego europejskiego modelu polityki społecznej. Projekt Konstytucji UE był traktowany jako przełomowy w europejskim procesie integracyjnym. Sceptycy uważali, że to kolejna próba „mydlenia oczu” (*bluff*) dla pożytku europejskiego supermocarstwa. Rezultat referendum pokazał jasno, że „idea jednolitego europejskiego państwa jest martwa i tylko Europa w formie imperium ma szanse przetrwania” (*The european state is dead, long live the European empire*). Recenzowana książka jest bezpośrednią odpowiedzią na pytanie: co dalej? Unia Europejska stoi na drodze do stania się pewnego rodzaju „neośredniowiecznym imperium” (*neo-medieval empire*) z wielobarwnym systemem rządów, z różnorodnym i zachodzącym na siebie sądownictwem, efektowną kulturalną i ekonomiczną niejednorodnością oraz zamazanymi granicami. Autor w swoim dziele opisuje „dwie Europy” (*two Europes*), które od końca zimnej wojny stają się jednością. Proponuje system ekonomicznych, demokratycznych rządów, radzących sobie z wyzwaniami modernizacji współzależności oraz globalizacji.

Publikacja *Europe as Empire. The Nature of the Enlarged European Union* składa się z przedmowy, wstępu oraz sześciu rozdziałów zakończonych wnioskami Autora. Bazę źródłową w niej wykorzystaną stanowią w większości materiały archiwalne, jak również opracowania, dokumenty opublikowane i wydawnictwa statystyczne. Brak dogłębnej kwerendy bazy źródłowej. Książka zawiera liczne wykresy oraz tabele ułatwiające zrozumienie analizowanych kwestii.

Rozdział I, zatytułowany „Return to Europe” [Powrót do Europy], zawiera interesujące rozważania dotyczące istoty Unii Europejskiej. Autor dokonuje oceny postępu w rozwoju państw Europy Wschodniej po upadku komunizmu. Stara się uściślić pojęcie „granice cywilizacji” (*civilization border*). Stwierdza, że niezmiernie trudno jest określić ostry próg, który pozwoliłby na wytyczenie wiarygodnej kulturalnej, ekonomicznej oraz demokratycznej granicy. Wysuwa tezę, iż akcesja wschodnioeuropejskich państw miała bardzo duże znaczenie dla rządu i polityki UE. Przyczyniła się do wzrostu „różnorodności” (*diversity*), ale nie powoduje „braku bezpieczeństwa” (*insecurity*), ekonomicznego chaosu, nasycenia członków UE „obcą kulturą” (*alien culture*).

Rozdział II poświęcony jest europejskiej polityce mocarstwowej (*European power politics*). Zawiera też szereg trafnych uwag na temat kulis akcesji (*agents behind the accession*) ściśle powiązanej ze stymulacją idei Paneuropę. Autor dokonuje tu swoistej analizy procesu rozszerzenia Unii Europejskiej. Określa jej cele oraz sposób ich realizacji w praktyce.

W kolejnym rozdziale zatytułowanym „Diversity and adoption” [Różnorodność i adaptacja] autor omawia proces wzajemnej adaptacji dwu części Europy. Podkreśla ważność „wschodniej akcesji” z 2004 roku (*eastern accessions*), która radykalnie zmieniła charakter UE. Treść rozdziału dotyczy „zróżnicowania” (*diversity*) krajów należących do Unii Europejskiej. Uzupełnieniem rozważań teoretycznych Autora jest prezentacja własnych przemyśleń na temat roli i znaczenia różnorodności w procesie integracji europejskiej.

Trzy następne rozdziały dotyczą funkcjonowania powiększonej UE w trzech „decydujących dziedzinach” (*crucial fields*): ekonomii, demokracji oraz polityki zagranicznej. Profesor Zielonka daje jasno do zrozumienia, że nowa UE jest zbyt duża, a jej charakter zbyt niejasny, by teraz lub kiedykolwiek mogła zachowywać się jak państwo.

Pierwszemu z wymienionych obszarów poświęcony jest rozdział IV – „Economic governance” [Polityka gospodarcza]. Przynosi on interesujące omówienie wyzwań stojących przed UE: zapewnienia „spójności wewnętrznej” (*internal cohesion*), „globalnej konkurencji” (*global competition*), „współzależności gospodarczych” (*cross-border independence*).

W rozdziale V pt. „Democratic governance” [Rządy demokratyczne] Autor umiejętnie porównuje dwa modele ustrojów politycznych: „neozachodniego” (*neo-westphalian*) oraz „neośredniowiecznego” (*neo-medieval*).

W rozdziale VI dokonuje analizy różnych aspektów „zagranicznych interesów” (*external affairs*) w Europie. Autor charakteryzuje UE jako podmiot międzynarodowy współzawodniczący z USA na różnych płaszczyznach.

Pracę wieńczy bibliografia zawierająca wykaz ponad 240 publikacji. Obejmuje ona pozycje o zróżnicowanej tematyce, co wynika z interdyscyplinarnego charakteru pracy. Pewnym mankamentem dla polskiego odbiorcy jest zastosowanie harwardzkiego systemu odsyłaczy, charakterystycznego dla anglosaskiej literatury naukowej.

Reasumując, należy stwierdzić, że książka *Europe as Empire. The Nature of the Enlarged European Union* z pewnością zasługuje na

uwagę. Wyróżnia się poziomem merytorycznym, ujęciem zagadnienia oraz kompletnością podjętych zagadnień. Większość rozdziałów składających się na książkę zawiera interesujące i obiektywne wnioski. Publikacja profesora Jana Zielonki stanowi interesujący z punktu widzenia polskiego odbiorcy, który nie tak dawno stał się obywatelem Unii, pozytywny obraz UE otwartej na pluralizm, urozmaicenie oraz wielobarwność. Książka przeniknięta jest ideą dalszego rozszerzania UE, które powinno objąć nie tylko Turcję, ale i Ukrainę. Recenzowana monografia powinna okazać się bardzo przydatna dla tych wszystkich, którzy chcą poznać i zrozumieć współczesną Europę.